Eduskunnan maa- ja metsätalousvaliokunta

MmV@eduskunta.fi

Luontodirektiivin tarkistaminen suden ja muiden suurpetojen suojelun osalta; ennakkovaikuttaminen

Asiantuntijalausunto rikosylikomisario Harri-Pekka Pohjolainen

Eduskunnan maa- ja metsätalousvaliokunta on pyytänyt kirjallista asiantuntijalausuntoa kahteen asiaan:

E 17/2024 vp Valtioneuvoston selvitys: E-kirje_suurpedot_ennakkovaikuttaminen (https://www.eduskunta.fi/FI/vaski/Liiteasiakirja/Documents/EDK-2024-AK-11775.pdf). Kirjeellä muodostetaan Suomen ennakkovaikuttamislinjauksia suurpetojen, erityisesti suden, suojelutarpeen tarkistamiseen luontodirektiivissä (92/43/ETY).

JA

E 18/2024 vp Komission ehdotus EU:n kannaksi Euroopan luonnonvaraisen kasviston ja eläimistön sekä niiden elinympäristön suojelusta tehdyn yleissopimuksen (Bernin sopimus) pysyvän komitean 44. kokouksessa suden (Canis lupus) suojelun osalta (https://www.eduskunta.fi/FI/vaski/Liiteasiakirja/Documents/EDK-2024-AK-11813.pdf).

Totean molempien esitettyjen asioiden osalta lausuntona seuraavaa:

Jos kannanhoidollista metsästystä suurpetojen osalta ei jatkossa voida toteuttaa, tarkoittaa se eri asiantuntija-arvioiden perusteella jo seuraavien 3-5 vuoden sisällä tapahtuvaa suurpetokantojen merkittävää kasvua. Tämä varsin todennäköisesti johtaa yhä lisääntyviin erilaisiin konflikteihin ihmisen ja suurpetojen välillä erityisesti rakennetussa ympäristössä. Kun suurpedot tottuvat ihmisen läsnäoloon niiden elinpiirissä, niiden ihmisarkuus vähitellen häviää ja sitä kautta ne lisäävät turvallisuusriskejä erityisesti ihmisille (erityisesti karhu ja susi). Kehitys olisi poliisin näkökulmasta huolestuttavaa eikä olisi omiaan lisäämään niiden sosiaalista hyväksyttävyyttä - päinvastoin.

Suurpetokantojen lisääntyminen aiheuttaisi varsin todennäköisesti myös niiden laittoman tappamisen yleistymistä. Case Savukukon tutkinnan yhteydessä (2023-2024) kävi ilmi, että keskeisimpiä syitä laittomaan tappamiseen oli muun muassa kannanhoidollisen metsästyksen puute, kannanhoidollisten poikkeuslupamäärien vähäisyys ja tyytymättömyys viranomaisten toimintaan (Riistakeskus, poliisi ja Luonnonvarakeskus). Muita syitä oli muun muassa viha, pelko ja huoli koti- ja tuotantoeläimistä ja negatiiviset

vaikutukset koiralla metsästämiseen. Lisäksi useat rikoksesta epäillyistä kertoivat, ettei maaseudun asukkaita riittävästi kuunnella ja sosiaalinen hyväksyttävyys ja kestokyky kasvavien suurpetomäärien kanssa on paikoitellen heikko. Savukukon tutkinnan yhteydessä kävi myös ilmi, että toimintaympäristön asukkaiden ilmoitusalttius ei näytä vielä lisääntyneen, koska muutoin ei olisi ollut mahdollista harjoittaa useita vuosia suhteellisen pienellä alueella keskeisen valtaväylän varressa suurpetojen laitonta tappamista ilman, ettei ainakin jotkut toimintaympäristön asukkaista tietäisi, mitä tosiasiallisesti alueella tapahtuu tai on tapahtunut.

Suurpetojen karkottamiseen ihmisasutusten läheisyydestä sekä vaaraa aiheuttavien yksilöiden poistamiseen poliisi saa apua metsästäjiltä ns. SRVA -sopimusten mukaisesti. Itä-Suomen poliisilaitoksen alueella on yhteensä kahdeksan (8) riistahoitoyhdistystä irtisanonut SRVA -sopimuksen poliisin kanssa (tilanne 16.4.2024). Yksi syy näihin on ollut se, että metsästäjät kokevat kansallisen petopolitiikan vaikeaksi ja osin sen vuoksi ovat irtisanoneet sopimuksia Itä-Suomen poliisin kanssa. Jos ja kun suurpetokannat jatkossa yhä kasvavat eikä poliisilla ole koko maan kattavaa SRVA -toimijaverkostoa, poliisi on hankalassa tilanteessa. Poliisilla ei ole kyvykkyyttä eikä suorituskykyä (tietoa, taitoa ja välineitä) hoitaa erityisesti ihmisen hengelle ja terveydelle vaaraa tai vakavaa vaaraa aiheuttavia suurpetokonflikteja - tehtäviä, jotka kuuluvat poliisille. Esimerkiksi: liikenneonnettomuudessa loukkaantunut karhu rakennetussa ympäristössä tai sen läheisyydessä. Tehtävä on vaativin SRVA -tehtävä, johon poliisilla ei ole osaamista ja resursseja eikä sellaisen osaamisen hankkiminen ole millään tavalla yhteiskunnallisesti kustannustehokasta eikä toiminnallisesti järkevää.

Hallitusohjelman mukaisesti suurpetopolitiikkaa on hoidettava tavalla, joka huomioi myös sosiaalisen hyväksyttävyyden ja kestokyvyn. Lisäksi hallitusohjelmassa todetaan, että hallitus mahdollistaa sellaisten lajien metsästyksen ja hyödyntämisen, joiden kanta on riittävän vahva ja joista on haittaa luonnolle ja ihmisille.

Suden Bernin sopimuksen mukaista suojelua tulisi lieventää. Myös muiden suurpetopopulaatioiden suojelun tarvetta tulisi arvioida saman aikaisesti, huomioiden erityisesti suurpetoihin liittyvät turvallisuusnäkökohdat unohtamatta sitä, että sosiaalisen hyväksyttävyyden ja kestokyvyn ollessa alhainen, niiden laiton tappaminen varsin todennäköisesti jatkuu. Arvioni mukaan laiton tappaminen edelleen lisääntyy, ellei kantoja pystytä laillisen metsästyksen keinoin hallitsemaan.

Yksityiskohtaisemmat perustelut

Piilorikollisuudesta

Usein kansallisten tutkimusten mukaan, suurpetojen laiton tappaminen Suomessa on mitä suurimmassa määrin piilorikollisuutta. Tutkimusten mukaan enintään 8,5% tulee viranomaisten tietoon eli piiloon jäävän rikollisuuden osuus on siis merkittävä (esim. Pohja-Mykrä Mari & Kurki Sami 2013).

Case Savukukon yhteydessä viranomaisille on taas kerran avautunut näkymä piilorikollisuuden osuuteen suurpetoihin kohdistuvassa metsästysrikollisuudessa. Huhtikuusta 2023 alkaen, jolloin ensimmäisen kerran poliisi tiedotti case Savukukosta, erävalvontaviranomaiset varsinkin itäisessä Suomessa ovat saaneet runsaasti vihjeitä suurpetojen laittomasta tappamisesta. Pelkästään Itä-Suomen poliisi on saanut useita kymmeniä vihjeitä suurpetojen laittomista tapoista ja niitä tulee edelleen viikoittain. Vihjeissä ilmoitettujen ja laittomasti tapettujen suurpetojen määrä *ylittää moninkertaisesti* case Savukukon yhteydessä laittomasti tapettujen suurpetojen määrän. Se on omiaan kertomaan siitä, miten paljon suurpetoja on syytä olettaa viime vuosien aikana laittomasta tapetun Itä-Suomen alueella. Piilorikollisuuden määrä on siis huomattava ja sitä kautta se sanoittaa tutkimuksellisia arvioita laittoman tappamisen yleisyydestä Suomessa. Viranomaiset pystyvät paljastamaan vain pienen osan laittomista tapoista kuten case Savukukon tutkinnan perusteella ja saatujen vihjetietojen perusteella voidaan päätellä. Lisäksi on syytä huomioida, että vihjeet ovat tulleet case Savukukkoon liittyvän tiedottamisen "sivuosumina" eikä vihjeiden hankkimiseksi ole käytetty lainkaan esimerkiksi *Poliisilain 5 luvun* mukaisia tiedonhankintakeinoja (salaiset tiedonhankintakeinot).

Suurpetojen laiton tappaminen jatkunee

Tutkimuksen mukaan (Suutarinen Johanna 2019) susien laiton tappaminen on ollut 2000 -luvulla Suomessa ja Ruotsissa niiden yleisin kuolinsyy, mutta suurin osa jää toteen näyttämättä. Toisen tutkimuksen mukaan (Suutarinen Johanna & Kojola Ilpo 2018), metsästyslupien määrä vähensi laittoman tappamisen riskiä ja suurempi susikanta lisäsi sen riskiä.

Jotta rikos ylipäänsä pystyy tapahtumaan, se edellyttää kolmen yhtäaikaisen seikan toteutumista;

a.) motivoitunut tekijä
b.) otollinen kohde ja
c) kontrollinen puute

Jos suurpetokannat yhä kasvavat lähivuosien aikana (erityisesti susi), se on omiaan varsin todennäköisesti merkittävästi edelleen lisäämään niiden laitonta tappamista. Case Savukukon yhteydessä esiin tulleet syyt (motiivikirjo) tukevat tätä olettamaa. Itä-Suomessa vaikuttaa ilmitulleen rikollisuuden ja saatujen vihjeiden perusteella olevan joukko ihmisiä, joilla on erilaisia syitä ja motiiveja tappaa tiukasti suojeltuja suurpetoja. Itä-Suomessa on myös paljon metsästysaseita suhteutettuna asukasmääriin, joten laittomalle toiminnalle on olemassa selkeä alusta.

Itä-Suomessa on jo nyt vahvat karhu- ja ilveskannat, joten otollisia kohteita motivoituneille toimijoille riittävää varsin todennäköisesti tulevaisuudessakin, jos kannat merkittävästi kasvavat varsinkin susien osalta. Sudet aiheuttavat ihmisille ylivoimaisesti eniten uhkaa, huolta ja vaaraa ja sosiaalinen hyväksyttävyys laittomalle toiminnalle näyttäisi olevan erityisesti tietyillä alueilla selvästi koholla.

Itä-Suomen alue on laaja (noin 6 milj. ha) ja täällä on merkittävä määrä tiestöä (yli 145 000 km), joita käytetään hyväksi myös suurpetojen laittomassa tappamisessa. Esimerkiksi Itä-Suomen poliisilaitoksella on merkittäviä haasteita jo nyt valvoa toiminta-aluettaan, vaikka sitä toteutetaan suunnitelmallisesti yhteistyössä muiden valvontaviranomaisten kanssa (Metsähallitus, Rajavartiolaitos ja Tulli). Kiinnijäämisriski on suurpetojen laittoman tappamisen osalta Itä-Suomessa pieni. Tulevaisuudessa valvonnalliset haasteet varsin todennäköisesti vain lisääntyvät, jos suurpetokannat kasvavat eikä kiinnijäämisriskiä pystytä merkittävästi lisäämään. Case Savukukon kaltaisilla esitutkinnoilla ja mahdollisesti siitä annetuilla rikostuomioilla tuskin saadaan aikaiseksi sellaista *yleisestävää vaikutusta* (kohdistuu suureen yleisöön) - vaikutusta, jolla merkittävästi pystyttäisiin ennalta estämään suurpetojen laitonta tappamista Suomessa. Mahdollisilla rikostuomioilla on toki *erityisestävää vaikutusta* (kohdistuu tekijään), mutta uusia motivoituneita toimijoita esimerkiksi Itä-Suomessa riittänee tulevaisuudessakin.

Laitonta tappamista tullaan jatkossakin varsin todennäköisesti harjoittamaan perinteisin keinoin haaskojen avulla, ihmisillä ja koirilla ajattamalla, mutta myös passiivisilla keinoilla kuten myrkyttämällä. Myrkyttäminen tulee varsin todennäköisesti edelleen lisääntymään lähes olemattoman kiinnijäämisriskin takia. Myrkkyjä kuten koivusokeria, ksylitolia, rotanmyrkkyjä tai jopa strykniiniä on varsin helppo hankkia ja niistä on helppoa ja yksinkertaista valmistaa tappavia "cocktaileja" ja levittää niitä maastoon erityisesti koirien kiinnipitoaikojen ulkopuolella.

Suurriistavirka-aputoiminta voi vakavasti häiriintyä

Metsähallituksen erätalousjohtajan Jukka Bisin selvityksen mukaan (*Riistanhoitoyhdistykset: Tilannekuva ja kehittämistarpeet 2022*), SRVA -toimintaan osallistuu vuosittain Suomessa noin 30.000 metsästäjää, toimintaan liittyvä varallaolo sitoo metsästäjiä 1800 htv, tehtäviä on vuosittain noin 15.000 tehtävää ja toiminnan arvo yhteiskunnalle on yli 10 milj. euroa. Numerot osoittavat, SRVA –toiminnan merkitys on yhteiskunnalle arvokasta, katsottiin asiaa eläinsuojelun tai yleisen järjestyksen ja turvallisuuden näkökulmasta.

Itä-Suomen poliisilaitoksen alueella kahdeksan (8) riistanhoitoyhdistystä on irtisanonut SRVA -sopimuksen poliisin kanssa (tilanne 16.4.2024). Kaikille irtosanomisille on yksi yhteinen syy - tyytymättömyys suurpetopolitiikkaan (EU ja kansallinen). Tässä kohtaa on syytä lukijan huomioida, että tätä samaa syytä käytettiin case Savukukossa perusteena tappaa laittomasta tiukasti suojeltuja lajeja. Sattumaako? Tuskin. Keinot ovat vain erilaiset.

Irtisanomiset ovat jo aiheuttaneet Itä-Suomen poliisille haasteita hoitaa erilaisia suurpetojen aiheuttamia konflikteja, koska poliisilla ei Suomessa ole kyvykkyyttä eikä suorituskykyä (osaaminen, tieto/taito ja välineet) hoitaa erilaisia konfliktilanteita. Jos irtisanomiset edelleen lisääntyvät tai ne jatkuvat pitkään, sopimuksettomuus aiheuttaa poliisille yhä kasvavia haasteita selviytyä erityisesti tilanteista, joissa suurpedot (erityisesti karhu ja susi) aiheuttavat vaaraa tai jopa vakavaa vaaraa ihmisten hengelle ja terveydelle. Näin on jo tapahtunut Outokummussa ja Ilomantsissa, joissa kummassakaan Itä-Suomen poliisilla ei ole voimassa olevaa SRVA -sopimusta

voimassa ja joissa sudet ovat aiheuttaneet toistuvilla pihavierailuilla huolta ihmisille sekä aiheuttaneet pihapiireissä kotieläinvahinkoja.

Itä-Suomessa SRVA -sopimusten irtisanomiset ovat myös vaikuttaneet metsästäjäkunnan sisäisen eheyden heikentymiseen johtuen siitä, että riistanhoitoyhdistyksissä on erilaisia näkemyksiä siitä, pitäisikö jatkaa SRVA -sopimuksen parissa vai ei. Tällä on jollakin aikavälillä varsin todennäköisesti monenlaisia negatiivisia vaikutuksia kuten muun muassa nuorten ihmisten "rekrytoitumiseen" metsästyksen pariin. Suomessa poliisi tarvitsee jatkossakin riittävästi osaavia ja motivoituneita SRVA -toimijoita jäljestämään ja lopettamaan liikenteessä loukkaantuneita hirvieläimiä ja karkottamaan ja tarvittaessa lopettamaan suurpetoja, jotka aiheuttavat vaaraa ihmisen hengelle ja terveydelle. Onko Suomessa 10 vuoden päästä riittävästi vapaaehtoisia metsästäjiä avustamaan poliisia po. tehtävissä, jos metsästäjien määrä yhä pienentyvien ikäluokkien vuoksi edelleen vähenee?

Vuonna 2022 metsästäjien keski-ikä oli 51,6 vuotta. Jos uusien metsästäjien määrä vähenee, jo 2030 -luvulla ollaan tilanteessa, jossa SRVA -toimijoiden kyvykkyys ja suorituskyky voi joillakin alueilla kuten Itä-Suomessa, Kainuussa ja Lapissa merkittävästi alentua. Olen taipuvainen uskomaan, että SRVA -toiminnan merkitys kasvaa lähitulevaisuudessa sitä mukaa, jos ja kun suurpetokannat Suomessa kasvat. Ja se taas edellyttää yhteiskunnalta panostusta SRVA -toiminnan kyvykkyyden ja suorituskyvyn ylläpitoon, jotta lisääntyvät konfliktit pystytään ennalta estämään ja torjumaan.

Metsästyksen kielteisyys Suomessa lisääntyy

Taloustutkimuksen vuonna 2023 suorittaman tutkimuksen mukaan, suomalaisista 60% suhtautuu metsästykseen myönteisesti, 27% neutraalisti ja kielteisesti noin 12% (noin 500.000 ihmistä). On kuitenkin syytä huomioida, että kielteisesti suhtautuvien määrä on lisääntynyt kahdella ja neutraalisti suhtautuvien kolmella prosentilla edellisestä mittauksesta (2018). Tähän on vaikuttanut julkisen keskustelun polarisoituminen ja kielteisten lieveilmiöiden, kuten laittomuuksien nouseminen keskusteluun (Metsästäjälehti 30.6.2023).

Metsästäjälehden artikkelissa viitataan case Savukukkoon, joten varsin todennäköisesti, jos tutkimus tehtäisiin nyt, kielteisyys ja neutraalius olisi edelleen kasvanut. Ja on varsin todennäköistä, että seuraavien 3-5 vuoden aikana varsin kielteisyys edelleen lisääntyy. Siihen vaikuttavat Savukukon kaltaiset ilmitulleet rikosjutut, kaupungistuminen, luontokato, yhteiskunnallisen keskustelun ja ilmapiirin polarisoituminen. Lisäksi kielteisyyteen vaikuttavat eri osapuolien (suojelijat ja metsästäjät) konfliktialttius ja metsästäjäkunnan koheesion heikentyminen. Konfliktialttiudesta esimerkkinä voidaan mainita erilaiset tavat häiritä laillista metsästystä ja metsästykseen liittyvän infran vahingoittaminen ja ilkivalta kuten hirvitornien rikkominen tai metsästysmajojen rikkominen. Metsästäjäkunnan koheesion heikentymisestä esimerkkinä voidaan mainita metsästysseurojen sisäiset riidat muun muassa metsästyksen valvonnasta tai poliisille annettavasti suurriistavirka-avusta (SRVA). Myös yhä lisääntyvä säätely vaikuttaa merkittävästi harrastuspohjalta tapahtuvaan metsästykseen tulevaisuudessa varsinkin Metsästyslain mukaisesten poikkeuslupien hankkimiseksi. Tämäkin kehityskulun taustalla

on laskenut suurpetojen sosiaalinen hyväksyttävyys ja kestokyky erityisesti Itä-Suomessa, Kainuussa ja Lapissa.

Rikosylikomisario Harri-Pekka Pohjolainen

Automaattisesti päivittyvä allekirjoitusfraasi. Älä poista tätä kenttää, jos allekirjoitat asiakirjan sähköisesti.

Liitteet	PowerPoint -esitys - Havaintoja case Savukukosta 2023-2024 ja erilaiset tulevaisuuden uhkakuvat
Jakelu	MmV@eduskunta.fi (Eduskunnan maa- ja metsätalousvaliokunta)
Tiedoksi	Poliisitarkastaja Tuomo Korhonen